

Г Л А С Н А Р О Д А.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 27.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 8. ЈУЛА 1873.

ГОДИНА III.

О П Р О С В Е Т И.

Више је пута говорено и код нас, по скупштинама, на селима и зборовима како само просвета може учинити да народ коракне даље у напредовању, да је само просвета кадра да ослободи и да одржи у независности народ један, напоследку је просвета једнога народа оно, по чему се суди, да ли је тај народ кадар да живи или није. Кад се то тако напомиње, ваљда неће бити згорег, ако се овом приликом запитамо, шта је то управо просвета народа? како долази народ до просвете? Та су питања важна особито за нас, јер се с друге стране сваки час чује и то: како су Срби у просвети заостали и т. д.

Неки држе да се просвета састоји у томе, кад који народ почне да прима на се и да показује таква својства, која се виђају на страним народима и која су тим народима урођена или им на дику служе. Тако би се по томе мњењу могло казати да је један народ просветан чим је примио од другог народа н. пр. згоднију ношњу или какво друго хасновито оруђе. Други су опет тог мњења да је просвета у томе, што који народ има више чиновника, свештеника и других високих часника. Ми не пристајемо ни уз једно ни уз друго мњење. Ево зашто. Ми држимо да је просвета нешто, што у живац засеца, а не ствар која се тиче којекаких спољашности у животу. Кад човек или народ прими од кога другог нову ма и згоднију ствар, н. пр. ношњу, он може тиме споља бити угледнији, може и за око бити пријатније; или ако прими какав пробитачнији алат или занат, он ће неку радњу брже свршавати; али у томе примању још не лежи просвета. Та пословица вели: „Хаљина не чини човека“ и сваки од нас знаде, да имаде људи па тако и читавих народа, који су по спољашности лепо и угледни а овамо у себи крију најгладније намере и имају најизопаченије навике а ни трунка осећаја за поштено и ваљано. У финој одећи одевени човек може да буде гори нечовек, него ма који худим крпама заоденут просијак. Ново-научени занат или изналазак неће просветити народ: или зар је то просвета кад видимо, како народи једно другог уче како

ће што боље топове, што оштрије мачеве и пушке саградити? То није просвета; то је злоупотреба ума човечијег, који ваља да ствара дела што се слажу са поштењем и савести; којима би се поједини људи и народи уздигли до највишег врха људске савршености!

Ми смо се запитали: шта је то просвета и који је народ просвећен, и како долази народ до ње?

Просвета је то, када цео један народ, сви слоеви његови показују да уму на што веће своје употребити да употребе силе и блага која леже у природи; просвета је то, кад који народ показује да уме поштовати сваки рад и занат; просвећен је онај народ, који нежали ни труда ни времена па ни новца, да му се подмладак научи, те диже зграде и станове за науку, вештину и разне занате; просвећен је онај народ који уважава и негује поштење сваком згодном приликом, који то на аманет оставља својој омладини; просвећен је онај народ који више свега цени душевну снагу него ли материјалну: новац ила богатство; који поштује, највећма пази на светињу породичног живота, кад устаје против свију оних навика, које му подривају части поштење и иметак; који саучешћем предусрета природом дану слабост а најжешће устаје против слабости како је посташе изопачењем; који непознаје друге разлике међ људима до разлике која настаје духовном претежности; који гледа да се на школе и оне заводе, којима се у човечији у што лепшем и племенитијем правцу развија, потроши десетина пута толико колико се данас на много места рад војничких опрема, рад тавница троши, знајући да тамо где је просвета, има све мање зликоваца и тамница: једном речи онај народ има просвету и долази до ње, који развије целокупну своју и душевну и телесну снагу не на једном пољу, него у свим гранама људскога знања, вештине и радиности, који је чувен како са своје књиге тако и са свога рукорада и врлине или као што се лепше каже, који је развио својства, дарове своје, у складу, хармонички!

Другом приликом говорићемо о томе, како можемо ми истински се просветити. (а —)

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

9. Скрлетина.

Скрлетина је прилепчива кожна болест, која је скопчана са ватруштином. Она се може распознати по томе, што започиње са малим руменим пегима, које се врло брзо сливају те праве повеће неправилне пеге које имају скрлетасто црвену боју. Отуд је ова болест и добила име скрлетина.

Ова се оспа слабо виђана одојчадма, и на одра-слим људма; само деца и младенци изложени су њој. Она се обично појављује лети и под јесен, и то онда, кад иза јазних кишна наиђе повелика топлота. Како се појави одмах се промеће у редњу и многа деца падну од ње боловати. Редња се подржава за-разом, која је тако јака, да се тешко могу деца у једној кући сачувати од ње. До сад се приметило код ове болке, да је најјача у влажним горским доловима, близу бара или река, које споро отичу. И то је приметно код ове болке, да никад не навали два пута на једну исту особу, тако да се може извесно рећи, да неће више заразити онога, који ју је један пут преболео.

Скрлетина има као и мраса, своје предходне зна-ке, по којима се може распознати. Дете обично клоне брзо и час га тресе зима, час га обузима ватра; тузи се да га боли глава и да га хвата несвестица, да има болове у слабинама и у ногама. Дисање буде на-гло и неједнако, дете се гади и тера га да бљује. Кожа је на целом телу необично зажарена и било удара веома брзо. Како је спољна кожа запаљена, то се запаљење распростире и на унутарњу кожу у гр-лу, те се деца ту же на вратобољу и тешко гутају. Ово стање траје 2 — 4 дана, и сад тек почне да излази оспа, најпре у лицу за тим по вра-ту, по прсима и на послетку по трбуху и по удо-вима. То иде веома брзо, и за 24 часа поцрвени це-ла кожа тако, да нема на њој ни једног здравог места. Тако осута кожа наравно је и запаљена, те цело тело, изгледа као надувено. Уста и језик грло и нос све то поцрвени од запаљења, те лице добије изглед као да је у голомој кијавици. Где што је је-зик у средини обложен бео, али на ивици и на врху свакад је црвен. Кад опишамо кожу осећамо да је вре-ла, суха и рапава; с вечера је јаче обојена него с јутра и болесник се тузи да га јако сврби. Она ме-ста, на која лежи болесник, као леђа, обично су ру-менија него друга. Трећег или четвртога дана од кад је почела оспа да излази, најјаче се црвени кожа. Кад почиње оспа да излази болесник је тада нај-јаче узнемирен, и хоће у ватри да дође до бунцања, а како почне оспа излазити, одмах попусти ватру-штина и болесник се умири. Све док не изађе сва оспа, болесник не може да спава и кад засни он се трза иза сна. Још нам ваља један знак болести при-метити, а то је запаљење очију, које у почетку бо-лести сузе непрестано.

Петог и шестог дана почињу пеге бивати блеђе и на лицу спада надув, и од сад бледи оспа све даље по оном истом реду, по коме је излазила, тако да се осмог дана тешко може да примети црвенило. Сада почне оспа да се љушти у ситне комадиће с коже и то у више пута, а тим љуштењем престаје гро-зница, попушта ватра и сви други споредни знаци. Како се сљушти оспа, појави се јак зној, из носа пође крв, дете почне да пролива и у мокраћи па-да јак талог. Још нам ваља као главни знак ове бо-лести поменути запаљене жлезда у грлу или крајни-ке, које ни кад не изостају у овој болести.

Цела болест траје дванаест до четрнаест дана, али догађа се да љуштење код неких болесника иде вео-ма споро, те морају по пет шест недеља да одлеже.

Скрлетина није свакад тако безопасна болест, као што сам је овде описао; она се лако измеће не у веома опасну болку, која за неколико часова умори дете. Јака ватруштина може проузроковати гр-чеве (фрасове); крајници могу позлити и уморити или прећи на плућа, на мозак, на стомак и на цре-ва те се и ови запале. Оваке последице далеко су о-пасније дечијем животу него и сама оспа. Најчешће се појављује иза скрлетине водена болест, и то тек после четрнаест дана. Болеснику почне да отичу но-ге те може лако да угине. Ове последице долазе отуд што се болесници не чувају иза преболеле оспе, него захладне. Пре но што наступи ова опасна пратили-ца скрлетине болесник се осећа малаксао, нема апе-тита, не може да спава, и има угаситу мокраћу. Сад је крајње време да тражи помоћи, јер за мало по-чеће отицати околу очију и у лицу, а то је знак водене болести.

Домаће лечење скрлетине исто је што и код мра-се, само то још имамо додати, да болесник мора кад преболе оспу јако пазити да не захладни. Најбоље је остати иза болести четрнаест дана у топлој соби и не излагати се промахи; само кад је веома топло и благо време, могу болесници добро заодевени изла-зити из куће, али и тада могу се само час — два око подне бавити на пољу. За то време, добро је гу-пати болесника у топлој води.

Све да је болест од почетка колико год умерена, родитељи ће добро чинити да нађу своме детету ле-кара да их не би у току болести изненадио по који од поменутих злих пратиоца њезиних. Др. М. Ј

ШТА КОЈИ НАРОД ЈЕДЕ?

(Свршетак.)

Стари становници Фриђије, у малој Азији, јели су неку врсту црви, а нека инђијанска племена у Америци и данас исто раде. Многе врсте и гуштерова једу и Јевропљани, а има ваздан Црнаца у Африци, који једу змије. То исто чине и урођеници у Новој Холандији. Калмик једе месо од мишева, змија, граб-љивих тица, лисица и бурјака, али, за чудо, за псе

и ласице не мари. Јагут једе месо орловско, али неће дирнути жабу или ти свињетину. Тунгузи и Корјаци у источној Сибирији (у Азији) једу свакојаки гад, Самоједи једу мачке и псе. У Тункину једу тигре и лавове. А житељи Баши острова једу стомак од козе и оно, што се нађе у том стомаку. Црнци једу слонове и крокодиле, Хотентоти једу мраве и црве из дрва. На Ориноку, у Америци, има инђијанских племена, која једу земљу иловачу, коју поспу машћу од корњача.

Тако су јела у разним земљама разна. Људи их једу или по нужди или по ћуди својој.

Најглавнија храна у свим деловима света је — жито, којег има разне врсте. Јевропејац храни се особито шеницом, ражју, јечмом и (на прилику Шотландезац) зобљу. За сејање те врсте хране нуждан је велики труд, брижљивост и издржљивост; за то је нужно да човек има своје рођено добро, земљиште, да живи у држави, у којој закони владају.

У земљама у којима се така храна сеје, ту су људи најразумнији, најученији. —

Већи део Азијата живи од пиринча, али овај се не једе кисео, као наприлику наш лебац. У свима, где се пиринч једе, влада деспотија, силедијство, а народ је у непрестаном ропству. У тим земљама не иде се унапред, народи непрестано стоје на истом месту, не дотерују се, не изражавају се. Тако је на прилику у Кини, Инђији с обе странереке Ганга, у којима обема земљама има до 350 милијона, дакле више од четвртине свију људи на земљи. —

Најглавније врсте жита у Африци су: Дура или црначка проја и обична проја, које обе у тамошњој усијаној земљи добро успевају, и око којих се не треба много трудити. Житељи ових земаља још су заостали за Кинезима и Инђијанцима. —

Америка највише сеје кукуруз, тешку храну, око које се такођер не полаже много труда и која више рода донаша него шеница. Када Јевропејци у Америку дођоше, нађоше они само неколико народа, који толико изражени беху, да се бављаху земљоделством. То беху Мехиканци и Перуанци на висинама кордиљерских гора. Сви други народи живљаху од риболова или од другог дова. Нису још бавили се ни сточарством. У место жита служе се у топлој Америци кореном Маниок — или Касаве биљке, од које је сок слатак али је и отрован. Корен се ољушти исцеди отрован сок и онда се добије брашно, из којег се прави добар лебац. За нас Јевропејце је кромпир обична храна особито код сиротиње, која га једе у место теста. —

Житељи аустралских острова не требају жита, јер имају хлебна дрвета. Они имају саго-палму, и ова им служи у место пиринча или кукуруза, јер стабло јој има врло много срчи, из које се добија брашно, од ког се прави саго лебац. Јужне земље имају много палама, а најлепша је кокос-палма, тако да оне од

њих добијају: зеља и масла, брашна и воћа, одело и храну. За то опет земље у умереном појасу имају много трешања, крушака, јабука, кајсија, бресака, шљива и т. д., маслина, кестења, ораја. Оне имају зеља, а месо је њихово најкусније; јер у жарком појасу говеђе месо је крто и тврдо као кожа.

Као што је јужњак умерен у једу, тако је и у пићу. Северњак је у томе много неумеренији. У јужној Јевропи и код многи Азијата је пијанство највећа срамота и грех. Источни законодавци Зороастар и Мухамед забранили су јака пића, јер су ова у топлим пределима шткодљива. А северњаци напротив доста пију. Стари Немци још много су пили, а и садањи баш нису за својим дедовима заостали. Источњаци истина не пију али зато се ипак опију опијумом. Инђијанац прави из сока од палме вина, Кинез прави пиво од пиринча, Американец своје пиће од кукуруза. Монголи пију усисло млеко од кобиле, које такође опија; Самоједи, Камчадали и Остјаки праве од шљива пиће, које их тако опије, да су неколико дана пијани и као помамни, али после кад се изтрезне у толико су већма малаксали и невесели.

А шта да рекнемо за нашу браћу Србе? Велимо то, да би и Срби могли мање пити, јер и они су јужњаци, они су у умереном појасу, могли би и у пићу умеренији бити!

(С.)

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

П а с.

Пре би рекли да је пас дневна него ли ноћна животиња, па све ако су и подједнако способни како за дневни тако и за ноћни живот. Они могу и ноћу бити исто тако бадри и живахни као и дању. Само ако им ништа не смета, они се терају дању, исто тако као и ноћу, и често се рад тога поприлично гомилају. У опће дружење им је основна црта њихова умна живота и има позитиван утицај на њихову нарав. Они нису ограничени на једно или неколико јела, — они једу све, што и човек једе; како животињску тако исто и биљну храну, и то или пресну или зготовљену. Ал опет некако највећма им запиње око за месо, само с том разликом, што човек више воле свеже месо, а пас напротив устојало, труло. Њему је оно слађе. А ако их послужи срећа те набасају на изметке, онда их једу са највећим прохтевом. Шта више, и „најваспитаније“ и навек добро храњено псето покашго врло жедно ждере најнечистије човекове изметке. По неке феле — видови — воле месо него сваку другу храну, а друге опет не цене га бог зна како. Од кухане хране највећма воле брашнасту, а на име слатку, ал ако једу плодове, онда тако исто више воле слатке него ли киселе. Права је псећа храна: кости, хлеб, плодови и млеко; масно јело и сувише соли штоди им. Њих можете хранити и самим хлебом, па и опет ће бити здрави, само ако им дајете

храну у одређено време. Псету није путно давати ништа вредног, његова храна ваља тек, тек да је топла и то ваља да му се даје у чистим судовима. Ако једаред на дан добро нахраните пsetо, то ће бити довољно; па ипак боље је ако га храните дваред. Јер ако га придвече ваљано нахраните, оно ће онда марљивије ноћу стражарити, него ли гладно, кога је лако подеупити. Сви од реда пси пију често и много воде. Они је лочу језиком, кога некако тако савију да изгледа као кашика, а предњи крај нешто мало савијен. Сви пси ако хоће да буду здрави како ваља, морају имати довољно воде.

У разним покраинама да боме да и пси једу различиту храну. Тако на прилику у Камчатци, и у већем делу Норвеђије пси се хране само рибом, а камо има доста грождџа, врло се лако навикну на њ, и јао после грождџу под псећом правдом. Ето у Бордо-у, како прича Ленц, сваки виноградија има право убити свако пsetо, које се затече у винограду без наносника. С тога има тамо много вешала, на којима вешају тавке „бездјелнике“ — псе. Па ево и у нашим крајевима по Угарској, као што причају, пси наносе много квара виноградима.

Ако се пsetу даје и сувише хране, онда ће оно онај сувишак закопати; т. ј. направити у земљи јамицу, у њу мете храну, па све то поново покрије земљом. Деси се кад је гладно да се врати на оно место и на ново отвара своје сакровиште, али показује оно заборавља место. Да би удалили из желудца остатке од костију, пси веома радо једу траву, и то оштру.

Пsetо може превасходно да трчи и плива и шта више до некле и да се пуза, ну није му баш олако да се спушта без вртоглавице са крутих кршева. Његов је ход ускосан, т. ј. по косом правцу, а то свако од вас може да запази, само мало пажљивије нека припази псећи ход. Кад брзо трчи може да прави велике скокове, али не може на једаред да се заустави нити одмах да пољети на лево или на десно. Сви пси умеју да пливају, али не сви подједнако добро. Једни воле воду необично, други, на прилику размажени, боје је се на сву меру. Они пси који могу да се пузају махом се налазе у Африци. Тамо они врло вешто иду и на највеће и најодвесније кућне гровове и то без икакве плашње. Кад се одмара, пsetо или чучи на задњим ногама, или на бок, или — стражње ноге мете на страну, а предње испружи меће међу њих своју главу; реће се догађа да ће и стражње ноге назад опружити. Велики, гојазни пси у лето најволе да лешкаре у ладовину и то показује на леђа. Кад је хладно пси савијају ноге подасе, а њушку међу стражње ноге, — и онда изгледају од прилике, као клупче. Сви они воле мекану и топлу постељу; али ретко трпе ма какав покривач или бар навек промлењушку изпод њега. Пре но што ће лећи пsetо, оно се неколико пута врти и копа своје ноћно боравиште или

се бар труди да то учини. Пси воле да рију и то раде кашто предњим и сражњим шапама, ваљда рад забаве.

Сви пси врло радо спавају и то много, али непрекидано; притом им је санак врло осетљив и немиран. Они често сањају, и ту они или машу репом, трзају се, или реже и тихо лају. Пас од свега највећма воле чистоту; место камо се они држе, а навластито оно, камо санак бораве, ваља увек да је чисто. Они вољу да се испражњују на чистине, особито на камењу, а показује затрпају своје изметке околним ђубретом или земљом, набацујући је задњим ногама. Пас ће ретко проћи поред какве гомиле, камења, пошва или жбуна а да их не примобри. По сведоцима Бинеја они почињу то да раде од деветог месеца. С тога врло се мало зноје, па све и да су богзна колико јако трчали, место тога кад се јако уморе а они истуре из уста језике.

Спољна чула код паса оштра су; али нису подједнако развијена у разне сојеве њихове. Највише им је развијен мирис, слух и вид; и ту се опет једни одликују ваљаним слухом, други ваљаним мирисом. Мора се узети да имају и некакав укус, ма да га исказују на особити начин. Пси не могу да трпе оне утиске, које им и сувише драже њихове органе слуха. Они су осетљиви и спроби светлости; ал за то опет најосетљивији су спроби громких и оштрих звукова или силовитих мириса. Пsetо чим чује да се звони или музику, одмах га нападне урлање. Нишадорни спирт, етар и томе слично доводе просто у беснило, ако им те ствари метете испод њушке. Бифо-ова и Шифо-ова проучавања јасно су показала, од колике је важности чуло мириса у псећем животу. Они узеше пашчад још на сиси и пресекоше им живац за мирис. Након тога пашчад су била по изгледу здрава; али не могоше да нађу материне сисе, и остаде само једно средство — хранити их помоћу левка. Они су се мучили да сисају загрејану овнујску кожу, и онда су истом осећали да им је мати ту, кад су је се додирнули. Кад су почели да трче, чешће су лутали које куда а не могоше да нађу своје боравиште. Након тога метали су месо и хлеба у млеку — ни додирнули их нису; после тога нису могли да разликују хлеб од меса, и истом онда су приметили храну, кад су је видели, по томе су их обмањивали на најчудноватији начин.

Ту их је опет много бунила топлота и важност предмета, на прилику суху говеђину несу ни додирнули, а лизали су своју мокраћу и изметке. Они несу осећали сумпорну киселину и друге силовите мирисе; од амонијака и етера кијали су много касније, него други пси. Кад су понарасли, несу се дружили с човеком — он им је био са свим стран.

О унутарњем живовању паса могу се написати читаве књиге; с тога је и нама тешко описати то њино живовање у кратким потезима. У томе је врло срет-

не руке био Шајтлин, с тога ћемо и ми ево да наведемо понешто из његове књиге.

„Ма како да је велика разлика паса у физичком одношају, па ипак је она већа у нравственом. Док је један сој савршено глуп, други се напротив, може часком на свашта научити. Један се сој не може сам потпуно припитомити, други опет необично лако; што једни мрзе то други воле. Пудла иде у воду из властите жеље, шпицла хоће свагда код куће да је. Буддога можете научити да јурише и скочи на човека, пудлу — никада. У ниједног соја паса није тако јако развијено чуло мириса као у ловачког пса. Само једна фела паса, који се употребљују у лову на медведе, сме да му скочи међу стражње ноге; само дугачки јававачки пас — такса — за кога би рекао да му недостаје по средини још један пар ногу, сложен је тако ниско а ноге су му тако криве, да може да се завлачи у јававачке рупе; он то ради с таким насладом, баш као оно кад месарски пас полети на свињу, теле или бика.“

Њуфундленско псето не боји се курјака, с тога може да буде ваљан чувар стада; оно прекрасно плива, гњура и вади људе из воде. Месарски се пас тако исто ваљано бори с курјаком, ваљано чува стадо, може да се употреби за лов на дивље свиње и на сваке друге велике зверове; он је паметан и веран је роб своје госи, али неће у воду ако га не приморате. Њега кашто употребљују за лов, и ту се он, по законима психологије, све боље и боље дотерује. Његова крвожедност да уједа, да пије крв готово је одвратна, а тако исто кидати и јести остатке животиња јесу му најрђавије особине. За хрта хоће неки да кажу да је врло глуп, да се не даје васпитати, да неје веран своје госи, ал за то опет приписују му понеке детињске особине: он воле кад га туђинац милује; он се може научити цигло за лов на зечеве и за неке друге животиње. Пси птичари, већ им и сам назив казује на што су од природе способни. Пре него што ћете почети учити — дресирати — псето, или сваку другу животињу, најпре ваља да знате, нашто има највише воље. Болњско псето често држе рад самог задовољства, — да га носе на руке, да спава заједно са својом госпођицом на дивану, да режи на стране госте, да је навек у соби, да пије с „милостивом“ из једне чаше, и једе из једног тањира, да га од велике милосте љубе. Код ловачког пса хвале оштар мирис, велику бистроћу, поимљивост и необичну верност своје господару. Тако је исто разумно домаће и чобанско псето, и врло су ваљани чувари. За шпицлу веле да је паметна, разумљива, живахна, умешна и хоће радо да огледа своје зубе на туђем месу. Он је ваљан чувар, али су понеки између њих зли и лукави. Као одлична црта северног пса јесте ова: што је одан човеку; али не зна за госу, не боји се батина, ненаситан је, а међутим може

дуго да гладује. Доге су верне, ал не баш тако бистре; ваљани су чувари, дивље и храбро скачу на дивље свиње, лавове, тигрове и пантере; они не маре много за свој живот; пазе и на најмањи знак свога госе, који им се да руком или оком, а тим више на реч свога господара; могу се научити да јурише на човека, да се боре са двоцом, троцом, па и четворицом људи; они онда и не пазе на пуцање из пиштоља не маре за ране и разекнуте делове и страшно се кољу међу се. Они су веома снажни, могу да свале на земљу најснажнијег човека, побесне и дивље вепрове ухвате за ухо и држе чврсто. Него они су и послушни и бистри више него ли што обично мисле. Ван сваке је сумње да најнижи ступањ међу псима заузима мопс — род паса са пљоснатим и узвртним носом. Он је заиста глуп; а тако су га направили људи рђавим васпитањем.“

(Наставиће се.)

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

III.

О УЧЕВНИМ СРЕТСТВИМА.

Свака српска народна основна школа треба да има следејућа учевна сретства:

писмарицу

рачунаљку, школску таблу с правачником, шестар, стопско мерило;

земску кругљу, и од земљописних дуварских картата: планиглобе, карту од Европе, од Аустро-угарске, нацрт од места са околином, карту од Палестине;

слике за очигледну наставу и о струкама земљеделства и домоводства као и слике за библичне приповетке старог и новог завета.

Варошке школе треба да имају још и неке природословне збирке и најнужније физикалне справице, карту за математички земљопис и таблицу за физику.

Што се ових учила на особ тиче, прописује се следејуће:

о писмарици: да има по 4 таблице за свако писме, а свака таблица да је најмање 5" висока и 3 1/2" широка; рачунаљке препоручују се као најбоље оне, што их прави фабрика Хелцова у Оломуцу;

школска табла треба да је с једне стране излениратора, и то: прва озго врста да је удешена за писање на 4 пруге, а растојање између двеју средњих пруга да је 2 1/2" а од ових до горње и доње по 3 1/2"; остали простор од табле да је излениран за писање на једној пруги, а ове да су по 4" једна од друге размањуте;

ради бојадисања табле да се начини погодба са столаром, да је дужан одмах оцрнити, чим почне белити, а за то да му се годишње одсеком плаћа;

правачник (лењир) уз таблу да је најмање 3 1/2" широк, а онолико дуг колико је табла широка, и да је оглав правоугао добро утврђен;

шестар (цирел), дрвен ил гвозден, да је најмање 1' велики, и један крак да је удешен, да се може утврдити кредом у њ;

земске кругље (глобуси) препоручују се као најбољи они из фабрике Фелелове у Прагу, што се узме већи, то боље;

од земљописних дуварских карата најбоље су: Планиглоби и Европа по Сидову са српским натписом, а карта за математички земљопис она од Велца из Берлина, или она од Јауса из Беча:

слике за очигледну наставу препоручују се Темпскове из Прага, ил Шрајберове из Еслинге; за физику најбоље 8 таблица од Бона, из Ревнсбурга; а за струке земљеделства и домоводства Хартингерове из Беча; најпоследње слике за библичне приповетке најбоље су 30 слика из старог, и 30 слика из новог завета, од Шрајбера у Еслинги;

од дуварских прегледалица за цртање препоручују се 25 таблица од Хутера из Берна, или 10 од Граберга из Пириха, или 12 од Шрадера, и за девојачке школе 24 од Хиларта.

За варошке школе препоручују се још:

слике за очигледну наставу од Стрибинга 6 таблица, и од Ленса 4 таблице, и 30 таблица од занатлијских радионица; таблица од метричних мера од Бона; слике од животиње корисне и штетне земљеделству од Шрајбера у Еслинги, 2 таблице слика од штетних лептирева у Аустрији, 6 таблица, у Бечу у државношколској књижари; јестивне и отровне гљиве од А Милера 4 таблице, и од истог штетне и корисне бубе, 4 таблице;

даље: слике од свију народа, 4 таблице, и карта од народа у Аустрији од Киперта из Берлина; најпоследње 4 таблице од Фраса о геолошком створу земље, и извешајска карта од Брауна;

Збирка физикалних справа најбоља је она од Батке у Прагу а за остале збирке препоручује се трговина Фрич у Прагу и трговина од учених сретстава од Хестермана у Хамбургу; телуре слунарима прави поменута фабрика Фелка у Прагу; најпоследње о брасце од воћа прави најлепше фабрика Арнолдова у Готи, и препоручују се ове врсте: јабука бр. 1, 7, 14, 24, 91, и 111; крушака бр. 1, 3, 14, 19, 26, и 74; шљива бр. 2, 10, 15, и 24.

Што се тиче школских књига за ученике, то се имају употребити у основној дневној школи оне, што се печатају у државној књигопечатњи у Бечу и у Будиму док се друге удесније књиге не напишу.

Књиге, које се за сад употребити имају ово су: српски бугвар бечки и будимски, три српске читанке бечке и будимске, часловац, псалтир, превено појање, катихисис, немачки бугвар, и немачко језикословље, и осим ових библичне приповетке од Даничића и оне од Вукићевића.

За повторну школу, док се не напишу удесније књиге, да се употребе ове: поуке у воћарству и шумар-

ству од Стојановића, и поука о вртарству и челарству од Парташа, обе у ц. кр. школској књижари у Бечу, поука о свиларству, као и мали ратар, мали сточар и мала господарица од Клајића у Загребу.

Што се тиче остале учевне опреме за ученике, које по пропису § 28. нове уредбе за српске народне школе, има местни одбор о трошку школске благајнице да набавља, као: књиге, таблице, пера, артију, мастило и друго, и које има да раздаје школској деци бесплатно, осим књига и таблица, које се дају само на послугу, — како се све ове ствари, као и напред наведена учевна средства што их треба школе да имају, могу добити много јевтиније, а много боље, ако се буду наручивале заједнички, то нека свака општина начини попис од онога, шта треба, а што се тиче оних потреба, које се сваке године набављати имају, нека увек после свршеног годишњег испита направи списак и предрачун, и нека се с тим обрати свом епархијском школском одбору, а сви епархијски одбори школском савету, да се за све на једанпут начини погодба и наручбина.

Што се тиче услова (§ 28.) под којима ће се давати књиге и друге школске ствари сиромашкој деци на послугу наређује се следећуће:

књиге за I. разред да послуже једно коло деце; књиге за II. разред два кола, за III. разред три, за IV. четир, за V. и VI. разред пет и шест кола деце; таблице од камена могу више кола деце послужити, за то ко разбије, да назнади;

што се осталих ствари тиче, то да се даје артије, пера, и мастила, колико треба, али, да деца испишана артију врате школи, исто тако да врате истрошена пера, дршкове и празна стабла од мастила; ако ли ко силом шта од ових ствари буде кварно ил крхаво ил просинао, да оно школи назнади, као и ко буде силом артију прљао; за то ће се назити, да перо траје најмање 7 дана, писаљка месец дана, а држаље 2 месеца, тако и стаболце мастила.

Најпоследње што се тиче учитељских књига прописује се, да се за школску књижницу набаве све оне књиге, којих се учитељи по наставном плану држати имају, о чему се рад набавке школски управитељи и старатељи, и рад чувања учитељи под одговор стављају. *)

Школски надзорници пазиће, да се уредбе ове тачно врше, и подносиће о томе извештаје, и даље нужне предлоге.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

О оплеменивању стоке. При оплеменивању стоке најважније је, добар избор мужака (бица, ајгира нераста, овна,) па како се у овоме многи људи превари,

* За сва остала учена сретства која нису овде наведена наређено је, да се начине и онда ће се препоручити, кад које буде готово.

ако само гледа на спољашњи изглед, јер баш у томе умеју продавци да преваре, ухранећи и угладећи, да се боље не може зажелити, то вешти економи светују да је најсигурније купити од мутака, од позната човека, за кога сви знају да му је она стока од најбоље врсте.

Моћ за парење у стоке и живине. Вешти економи рачунају на 1. ајгира 35 до 40 кобила; на 1 бига 30 до 40 крава; на 1 овна 35 до 40 оваца; на 1 јарца 45 до 60 коза; на 1 нераста 50 до 15 ермача; на 1 петла 12 до 20 кокошака; на 1 ћурка 8 до 13 ћурака; на 1 гуска 6 до 8 гусака; на 1 патка 10 до 12 патака. Ајгир ваља од 5—10 година, а кобила од 4; бик од 2 до 7, а крава до 6; ован од 2 до 6, а овца до 8; нераст од 1 до 3, а ермача до 7; петла и кокош до 5, тако и ћурак и ћурка; гусак и гуска до 4, тако и патка.

Бикови и теоци. Ако је бик старији од крава, то више буде мушке телади, ако ли је млађи, то краве више женске телади отеле.

Наступ у марве прође, ако се одмах говече сувом ерпом ил сламом трти претисне све дотле док наступ неопусти. Добро је обложити трбух загријаним песком ил пепелом, ако их је при руци.

Петролеј против надуна у марве. У летописима мекленбуршког земљоделскога друштва о. г. наводи се да је петролеј најбљи лек од надуна у марве, и да је небројно пута већ покушавано и нигад омануо није. Једна кашика петролеја довољна је да курталише марвинче, само се мора одмах дати, чим се надун покаже. —

Коњ плашљив. За плашљива коња има тако начињена уздица, да у онај мах, кад кљусе зазре и нагне да бежи, а јахач ил кочијаш уздицу затегне, она капца, што преко очију стоје, тако се преко очију стегну, да кљусе са свим обневиди, те у мах остане као укупано и не врочи се с места.

Коњ немиран при поткивању буде миран, ако му се очи завежу, или се набаци преко главе дебело сукно, да ништа не види; ако би још и при томе немиран био, а оно га тако завезана ил покривена ваља ћушити по образу, од чега се задрхће од стра, те мирно стоји и да се укувати, како се хоће. Ко то учини један пут ил два, после ће му увек мирно стојати. —

Свиње боље и пре се угоје, кад се после хране пусте, да митно полеже; лежање после јела врло им годи, и то их нагоји. За то, да се чувају свињи од свега, што би их после хране узнемиривало. Најбоље је ставити их у засебне кочине, па после хране обдан су суве и чисте, и зими умерено топле, а лети хладовне.

Муве у штали, тако су досадне, да стока више малакше бранећи се него неједући. Најбољи начин за истребљење ово је: намазати пружа лепком, па

ил у еромпире ил у избушене дашчице позадевано на више места по штали изложити.

Двадесет и пет највећих вароши у Јевропи. Лондон има 3, 800.000 житеља; Париз, 1,850.000; Цариград 1,075.000; Беч 900.000; Берлин 830.000; Петроград 670.000; Ливерпин 520.000; Маргетар и Синфором 500.000; Глезго 470.000; Нануљ 440.000; Москва 400.000; Бирмингем 370.000; Лијон 324.000; Дублин 320.000; Мадрид 319.000; Броен 318.000; Марген 312.000; Будим-Пешта 280.000; Амстрдам 280.000; Лауг 260.000; Лисабон 260.000; Варшава 250.000; Хамбург 236.000; Рим 226.000; Турин 210.000. —

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Извештај Петра Узелца) **Трст** 30 јуна у житној радњи наступило је опште неповерење. Промет са свим, а то с мртвим саном спава. Стоваришта у пшеници незнатна су, и уз пркос што су цене у неколико попустиле, нема никаква посла. Место што се прво страховало, да ће жетва у опште зла испасти, високе цене налазиле су одзива, сад на једном мисли се, а у неколико зна се, да је жетва свуда добра, то нико вољан није ни с умереним ценама послове правити, мислећи да ће исте знатно на се ударити. К свему томе влада у опште неповерење, и нико никог за сигурног не држи, да се у послове на уговор упушти, јер мисли, да се држати неће.

Промет прошле седмице односи се на 3500 мер. пшенице а толико кукуруза, што је за овдашње требовање купљено. У почетку прошле седмице држаше се цене пшенице чврсто. Но кад неколико терета овамо стиже, т. ј. огласи се да ће стићи, то и цене попустише, и данас се приметљиво 56—70 нов. јестиније држе т. ј. за робу на тргу, а за робу на уговор и 1 фор. 50—2 ф. јестиније, али се за никакве закључке још незна.

Кукуруз држаше се исто чврсто и то због незнатни стоваришта. Један с 24,000 мер. приспели терет кукуруза, обори цену знатно, тако да место 4 фор. 70—80 н. данас 4. ф. 40—50 нов. траже, с којим је ценама горња маленкост и продата.

НОВИЈЕ ИЗ КЊИЖАРЕ.

На последњој страни овога броја налази се оглас књижаре браће Јовановића, у коме јављају да су издали песме Бранка Радичевића. Ма да су те песме већ трипут прештамповане и распачане, опет држимо да је ово четврто издање добро дошло свима. Они, који траже у песми најверније и најчистије српско чувство, српске доскочице — једном речи српског истинитог израза и осећаја — наћи ће то најлепше у песмама Бранка Радичевића. За то се надамо да ће песме његове и овај пут распрострањити се свуда и на све стране, где год се песма ори из грла српске девојке и српскога момка, где год је српске омладине, — и надајућ се томе ми их најтоплије препоручујемо!

РАЗНО.

(Нови фонд.) Р. Хаџи Ристић, велекупац у Бечу, родом из Босне, послао је ових дана Матици Српској 1000 фор. а. вр. у име свога покојног брата Константина, углавивши с Матицом, да се тим новцем, при Матици српској, оснује нови фонд Константина Хаџи-Ристића, којег доходак да се употреби на

издавање „библиотеке за народ.“ Сваке, или сваке друге године излазило по једна свешчица популарног садржаја, те ће тако разборити и родољубиви син Босне некад поносне а сад тужне, који се у бољим приликама својим поштеним радом и трудом помагао, своме, у умној храни оскудном народу да да, на пр. за четврт века, најмање 10 до 15 корисних делаца. Слава му! „Имао се рад шта и родити!“ —

(Грозни случај на Дунаву.) у прошлу суботу било је велико, отмено друштво из Петроварадина, понајвише официри из Алеманове регименте, са својим породицама, у каменичкој бапти, где су се веселили. Враћајући се у вече кући поју, у 3 чамца Дунавом. Два од ових пристану уз обалу код пиваре, и друштво здраво и мирно изађе на суво. Трећи чамац спусти се низ воду и пође да пристане уз новосадску обалу, код капелице, где обично чамци пристају. Али се опет предомисле и стане се спуштати низ Дунаво, да прође изпод Ђуприје, те да ниже ове уз обалу стане. Када дође до Ђуприје, а то је било око 10 сати, удари поребарке о један понтон, иврне се и изручи 25 особа у плаховите вале дунавске. Може се мислити какав је сад приказ настао!... Један чамац је истина дошао у помоћ, те је неке избавио. Неки су се сами пливањем спасли. Ати 8 особа прогута Дунаво. Међу тима су 2 официра, капет. Ванер и још један, 2 официрке, од којих је једна жена капет. робаја 2 госпођице, ћерке поткуповника бониперта, и 2 момка. Два официра која се удавише, беху се прво спасли али један од њих капетан Ванер, кад изађе, па види да му нема жене, збаца са себе сабљу и капу, па опет скочи у Дунаво, да покуша жену да спасе, али се у овај мах и он удави. Други официр био је од пијонера, корманио је чамцем и узрок је тако рећи целој несрећи. Када се спасе и увери да се многи још даве, или да су се већ удавили, скочи он на ново у Дунаво, неки неки веле, да ако му можно буде, кога спасе, и неки опет кажу из очајања игриже савести, што је толику несрећу проузроковао. До данас су већ све утопљенике похватили које близо Варадина које пак иза Карловаца те их на брзу руку саранише.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Српска прав. цркв. општина у Пешти одредила је да пошаље представку и молбу на угарску владу, да потврди нов начин избора, и да сазове наш српски народни сабор рад избора патријарха и митрополита. — Слава јој!

— Фејим Ефенџија, који је хришћане мучио по Босни утекао је из старе Градишке да га неби сугстигла казањ, кад стане један одбор истраживати, узрок зашто хришћани бежају из Босне. — То је кукавичко зликовачко јунаштво!

У Новом Саду појавила се колера. До сада је умрло тек неколико њих, међу њима честити занатлија Ј. Вучетић, отац варошког вел. бележника дра Илије Вучетића. Био је и варошки представник а у свом друштву поштован. Пре њега умрло је и мали ученик срп. задружне штампарије Миливој Марковић у својој 13. години. Нека им је лака земљица црна!

Никола кнез јуначке Прне Горе, пошао је да пропутује земљу црногорску.

— Неки Хрватски „младенци“ разаслали су писмо штампано које је управљено на проф. вел. школе у Загребу Петра Матковића, у ком му замерају што је у својој најновијој књизи о становницима Хрватске, рекао да у Хрватској има и Срба итд. На крају писма протестирају (слободно!) против тога „ради“ будућности народне и пред целим светом „јавно и свечано изјављују, да у далеких међах хрватске државе не знају иноги до народа хрватскога“. — Да нам није смешно, могли би се и жалити!

— У златноме Прагу одржана је ових дана светковина чешког списатеља Јунгмана. На ту светковину искупио се силан словенски свет са свих крајева. И наша „Матица Српска“ у Новом Саду послала је заступника свог. Највеће одушевљење произвео је чувени чешки родољуб Ригер са својом беседом, коју је изводио кад се ударао фундамент споменика Јунманова. Кажу да надалеко нема така говорника као што је Ригер. — При сјајноме обеду тога дана, било је много родољубивих наздравица а у вече се приказивао у чешком народном позоришту народни комад од другог чешког списатеља. Ми из свег срца кличемо братинском чешком народу: слава Јунгману и народу који га имаде!“

КЊИЖЕВНОСТ.

Сад је баш изашла из штампе књига:

ПЕСМЕ БРАНКА РАДИЧЕЋА.

IV. издање.

Бранкове песме познате су довољно у народу нашем; три издања која су до сада света угледала сведоче да је Бранко постао љубимац свакога српског читаоца. И та околност што су сва три издања распачана (прва два у Аустрији а треће у Србији,) те се од зиме тешко могла добити та књига, принудила нас је да се латимо посла око четвртог издања, како не би садањи нараштај без Бранка остати морао. Ми се уздамо у српску омладину којој су бранкове песме и посвећене, да ће и ово четврто издање онако дочекати, како је и прошла три издања дочекала.

Цена је књизи (у којој су све три књиге песама) 80 н. а на сваких 10 примерака иде 1 на дар. Наручбине се извршују с платом у наточ (per Nachnahme.)

У Србији се добија у главној књижари и у књижари В. Валожића у Београду.

У Панчеву о Видову дну 1873.

Књижара браће Јовановића.

ИСПРАВАК.

У прошлом броју подкрала се грдна једна погрешка у подлистку. На име: при крају тога чланка у подлистку треба да стоји овако: „кад говориш о Богу и његовим својствима“ и т. д. место: кад говориш о балу и т. д.

О Г Л А С.

!!! НЕДАЈТЕ СЕ ВАРАТИ !!!

Неки Швајцерац и Бечлија нуду непрестано неку лечећу маст за узвару (киле) по 3 ф. 50. н. теглицу, и то без поштарине али они сами пишу да 2—3 и 4 теглице само онда помажу кад се од њи буни и поднасач за 8—12 ф. дакле само поднасач помаже? и тај би кошто 20—22 ф. а код Циглера имаде још бољи па само 4 фор. од најбоље врсте, **Фине Руквице само 1 ф. 10.** код

2—3

Аугуста Циглера.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.